

Utbildningsdepartementet

En modern krisreglering för verksamheter på skolområdet

Dnr 2024/02201

Inledning

Skolverket tillstyrker flertalet av förslagen i promemorian, som enligt Skolverket föreslår väl avvägda förbättringar av krisregleringen för verksamheter på skolområdet. Promemorians förslag innebär också lämpliga anpassningar av terminologin i skollagstiftningen i förhållande till annan lagstiftning. Skolverket förordar dock generellt en större enhetlighet avseende begreppsanvändningen i författningar inom totalförsvarsområdet.

Skolverkets synpunkter

5.2.1 och 5.2.2 Förordningen ska tillämpas vid höjd beredskap och vid fredstida krissituationer

Skolverket tillstyrker den föreslagna nya förordningen om verksamheter på skolområdet vid fredstida krissituationer och höjd beredskap, men noterar att det kan finnas behov av att förtydliga innebörden av begreppen höjd beredskap, fredstida krissituation och allvarliga störningar av lokal art.

Angående begreppet höjd beredskap kan det övervägas en hänvisning till lagen (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap. Angående begreppet fredstida krissituation kan det övervägas en hänvisning till förordningen (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap. Angående begreppet allvarliga störningar av lokal art, se nedan under 9.1.

6.3.2 Tillfällig stängning av verksamheter vid fredstida krissituationer

Skolverket tillstyrker delvis att skollagen ska ange att regeringen har möjlighet att vid fredstida krissituationer meddela föreskrifter om att tillfällig stänga verksamheter enligt skollagen. Skolverket anser att skolenheter borde nämnas i det föreslagna bemyndigandet. Jämför härvid bemyndigandet i 3 § lagen (2020:148) om tillfällig stängning av verksamheter på skolområdet vid extraordinära händelser i fredstid, som är den formulering som vi förordar.

6.3.3 Bemyndigande för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Skolverket tillstyrker delvis det föreslagna bemyndigandet. Skolverket förordar att MSB ska ge länsstyrelserna tillfälle att yttra sig innan dessa föreskrifter meddelas, eftersom länsstyrelserna har det lokala och regionala perspektivet. Jfr. den nu upphävda 18 § förordningen (2020:115) om utbildning på skolområdet och annan pedagogisk verksamhet vid spridning av viss smitta.

Skolverket anser också att det exempelvis behöver tydliggöras om bemyndigandet utöver skolväsendet även ska gälla särskilda utbildningsformer enligt 24 kap. skollagen.

7.2.1 Behov av omsorg för barn vars vårdnadshavare har uppgifter i samhällsviktig verksamhet

Skolverket tillstyrker den föreslagna regleringen. Skolverket vill betona vikten av att inte färre barn än med dagens reglering kommer att ges möjlighet att delta i förskola, fritidshem eller annan pedagogisk verksamhet även vid fredstida krissituationer och höjd beredskap.

7.2.2 Behov av omsorg ska anmälas

Skolverket tillstyrker den föreslagna regleringen med följande synpunkt. Skolverket anser att det behöver klargöras *när* i tid en sådan anmälan ska göras i förhållande till en viss samhällsstörning.

Det kan innebära en betungade uppgift för huvudmän att hantera en stor mängd anmälningar om behov av omsorg samtidigt som man ska hantera en kris eller ett läge av höjd beredskap. I viss mån kommer dessa anmälningar sannolikt att behöva ske i samband med att en kris har uppstått, med tanke på att inga kriser är exakt likadana och att olika samhällsviktiga yrken kan vara relevanta i olika lägen. Skolverket vill betona vikten av att behov av omsorg i så stor utsträckning som möjligt är anmält i förtid. Dels kan det underlätta krisplaneringen på respektive verksamhet och dels öka kapaciteten att upprätthålla verksamheten i samband med krisen.

7.3.1 och 8.3.1 Kommunen ska sörja för att alla skolpliktiga barn som vistas där får föreskriven utbildning

Skolverket tillstyrker i och för sig den föreslagna regleringen, men förordar att även elever som inte omfattas av skolplikt, men som har rätt till utbildning, ska omfattas av kommunens ansvar.

I den svenska skolan går ett relativt stort antal barn som inte omfattas av skolplikt men som har rätt till utbildning. Det gäller exempelvis asylsökande barn, barn som ansökt om eller fått ett uppehållstillstånd med tillfälligt skydd och barn som har rätt till utbildning enligt EU-rätten. Det kan också gälla ett barn som har tagits emot som femåring i förskoleklassen.

7.3.3, 9.2 och 9.2.2. En möjlighet att övergå till fjärr- och distansundervisning

Skolverket tillstyrker den föreslagna regleringen, men har följande synpunkter. Enligt promemorian ska fjärr- eller distansundervisning i första hand komma i fråga för elever i gymnasieskolan, anpassade gymnasieskolan samt högstadiet. Skolverket anser att det kan finnas anledning att även i regleringen förtydliga att fjärr- eller distansundervisning i första hand ska användas för äldre elever, alternativt förtydliga de överväganden som huvudmannen ska göra för att ta ställning till för vilka elever som fjärr- eller distansundervisning kan vara adekvat.

Skolverket tillstyrker förslaget om att beslut om att övergå till fjärr- och distansundervisning vid allvarliga störningar av lokal art ska anmälas till Skolinspektionen i syfte att begränsa risken för överutnyttjande. Skolverket vill särskilt framhålla att det vore värdefullt att följa upp i vilka årskurser i grundskolan som fjärr- och distansundervisning har bedrivits på grund av en allvarlig störning av lokal art.

7.4 och 8.4 Behov av kompetensförsörjning

Skolverket tillstyrker delvis den föreslagna regleringen om att MSB ska fastställa vilka utbildningar på gymnasial nivå som har betydelse för samhällsviktig verksamhet och som särskilt ska prioriteras vid fredstida krissituationer och höjd beredskap. Skolverket anser dock att det är viktigt att MSB ska avgöra detta i samråd med Skolverket.

7.5.1 och 8.5 Samtliga skolverksamheter ska ha en plan för verksamheten inför och vid höjd beredskap

Skolverket tillstyrker delvis den föreslagna regleringen om att samtliga skolverksamheter ska genomföra den planläggning av verksamheten som behövs inför och vid fredstida krissituationer och höjd beredskap.

I den föreslagna bestämmelsen används uttrycket ”skolverksamheter”, vilket inte är ett begrepp som hittills förekommer i skollagen. Skolverket anser att det kan vara mindre lämpligt att i lagtexten införa detta nya begrepp. Det behöver i vart

fall tydliggöras vad som ska avses med skolverksamheter, enligt Skolverkets uppfattning. Det bör av bestämmelsen också tydligt framgå vem som har ansvar för att planläggningen genomförs. Skolverket förordar att huvudmannen ska ha ansvaret.

Bestämmelsen om planläggning ska enligt förslaget placeras i 1 kap. skollagen. Skolverket ställer sig något tveksamt till att placera den bland skollagens inledande bestämmelser. Det kan övervägas att i stället placera bestämmelsen om planläggning i skollagens 29 kap., som innehåller övriga bestämmelser eller i 2 kap. där det finns bestämmelser om huvudmäns ansvar bland annat gällande lokaler och utrustning.

7.5.2 Krisplanen ska tas fram i enlighet med riktlinjer från Skolverket och länsstyrelsen

Skolverket tillstyrker delvis den föreslagna regleringen om att planläggningen ska ske i enlighet med riktlinjer från Skolverket och länsstyrelsen i det län där skolverksamheten ligger.

Skolverket har inga invändningar mot att myndigheten som beredskapsmyndighet på skolområdet tar fram de föreslagna riktlinjerna. Däremot uppfattar Skolverket det som otydligt vad som avses med begreppet riktlinjer. Om avsikten är att Skolverket ska ta fram bindande regler förordar Skolverket att myndigheten i stället ges ett bemyndigande om att meddela föreskrifter om planläggningen. Om avsikten är att Skolverket ska ta fram stödmaterial ifrågasätter Skolverket behovet av att ange detta i lagtexten. Skolverket förordar att myndigheten ges föreskriftsrätt avseende planläggningen.

9.1 Ett nytt begrepp ska införas i skollagen

Skolverket tillstyrker den föreslagna regleringen om allvarliga störningar av lokal art och ser behov av reglering för denna typ av situationer. Om begreppet införs bör det dock införas en definition i lagtexten, alternativt en hänvisning till en sådan definition i annan författning. Skolverket noterar i sammanhanget att det även i SOU 2024:65 föreslås ett nytt begrepp, kvalificerad fredstida krissituation. Skolverket förordar generellt en större enhetlighet avseende begrepps användningen i författningar inom totalförsvarsområdet.

På Skolverkets vägnar

Joakim Malmström
Generaldirektör

Anna Medin
Jurist

I ärendets slutliga handläggning har även rättschefen Erik Janzon, enhetschefen Ulrika Jonasson och juristen Anna Medin (föredragande) deltagit.